

महानगरपालिकांमधील अतिरिक्त आयुक्तांची
पदे महानगरपालिका सेवेतील अधिकाऱ्यांमधून
भरण्याबाबतच्या कार्यपद्धतीबाबत.

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग
शासन निर्णय क्र.एमसीओ-२०१४/प्र.क्र.८२/नवि-१४,
मंत्रालय, मुख्य इमारत (४ था मजला),
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा रोड,
मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक: १६ फेब्रुवारी, २०२६.

संदर्भ:- ब

- १) नगर विकास विभाग, शासन निर्णय क्र.संकिर्ण-१००५/वर्गीकरण/प्र.क्र.३७९/०५/नवि-२४, दि.०४.०५.२००६.
- २) नगर विकास विभाग, शासन निर्णय क्र.एमसीओ १२११/प्र.क्र.१४/नवि-१४, दि.२८.०३.२०११.
- ३) नगर विकास विभाग, शासन निर्णय क्र.एमसीओ-१२११/प्र.क्र.१०५/नवि-१४, दि.११.११.२०११.
- ४) नगर विकास विभाग, शासन निर्णय क्र.एमसीओ-२०१४/प्र.क्र.१५३/नवि-१४, दि.०१.०९.२०१४.
- ५) नगर विकास विभाग, शासन निर्णय क्र.एमसीओ-२०१४/प्र.क्र.२१८/नवि-१४, दि.०६.०९.२०१५.
- ६) नगर विकास विभाग, शासन निर्णय क्र.एमसीओ-२०१५/प्र.क्र.२१८/नवि-१४, दि.२५.०६.२०१५.
- ७) नगर विकास विभाग, शासन निर्णय क्र.एमसीओ-२०२१/प्र.क्र.१०(भाग-१)/नवि-१४, दि.०९.०४.२०२१.
- ८) नगर विकास विभाग, शासन निर्णय क्र.मिभाम-१६२१/प्र.क्र.५९/नवि-२८, दि.३०.०६.२०२१.
- ९) नगर विकास विभाग, शासन निर्णय क्र.एमसीओ २०२१/ प्र.क्र.१९१/नवि-१४, दि.२२.०२.२०२२.
- १०) सामान्य प्रशासन विभाग, शासन निर्णय क्र.एआयएस-१०२५/प्र.क्र.४८/२०२५/भाप्रसे-१, दि.२४.०७.२०२५.
- ११) नगर विकास विभाग, शासन आदेश क्र.एमसीओ-२०२५/प्र.क्र.७८/नवि-१४, दि.१३.११.२०२५.

प्रस्तावना:-

महानगरपालिका प्रशासन बळकट करण्यासाठी महानगरपालिका अतिरिक्त आयुक्तांची एक किंवा अधिक पदे निर्माण करणे (बहुन्मुंबई महानगरपालिका वगळून) व त्या पदांवर नियुक्ती करणेसाठी महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ मध्ये सुधारणा करण्यात आली असून, उक्त अधिनियमात कलम “३९-अ” पुढीलप्रमाणे समाविष्ट करण्यात आले आहे.

कलम-३९अ:- (1) The State Government may create one or more posts of Additional Municipal Commissioner in the Corporation and appoint suitable persons on such posts, who shall, subject to the control of the Commissioner, exercise all or any of the powers and perform all or any of the duties and functions of the Commissioner.

(2) Every person so appointed as the Additional Municipal Commissioner shall be subject to the same liabilities, restrictions and terms and conditions of service, to which the Commissioner is subjected to as per the provision of this Act.

अधिनियमातील उपरोक्त तरतुदीनुसार, राज्य शासनास कोणत्याही महानगरपालिकेत “अतिरिक्त आयुक्तांची” एक किंवा त्यापेक्षा जास्त पदे निर्माण करण्याचा व त्या पदांवर सुयोग्य व्यक्तींची नेमणूक करण्याचा अधिकार आहे.

त्यानुषंगाने महानगरपालिकेच्या अधिकाऱ्यांमधून अतिरिक्त आयुक्त हे पद भरण्याबाबत संदर्भाधिन क्रमांक ३, ५, ६ व ७ शासन निर्णयान्वये कार्यपद्धती निश्चित करण्यात आली आहे. सदर शासन निर्णयातील तरतुदी विचारात घेऊन, सर्वसमावेशनक एकत्रित सुधारित मार्गदर्शक सूचना विहित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यानुषंगाने संदर्भ क्र.५ व ६ येथील अनुक्रमे दि.०६.०९.२०१५ व दि.२५.०६.२०१५ रोजीच्या शासन निर्णय पुढीलप्रमाणे आवश्यक सुधारणांसह एकत्रित मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत.

शासन निर्णय:-

राज्यातील महानगरपालिकांचे सुधारित वर्गीकरण संदर्भ क्र.४ येथील दि.०९.०९.२०१४ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये करण्यात आले असून, ते “अ+”, “अ”, “ब”, “क” व “ड” असे आहे. त्यानुसार, बृहन्मुंबई महानगरपालिकेचा समावेश “अ+” वर्गात आहे. तसेच, बृहन्मुंबई महानगरपालिकेवे कामकाज मुंबई महानगरपालिका अधिनियम, १८८८ मधील तरतुदीनुसार केले जाते. त्यामुळे, या शासन निर्णयातील तरतुदी बृहन्मुंबई महानगरपालिकेसाठी लागू राहणार नाहीत.

- पुणे व नागपूर महानगरपालिकांची श्रेणीवाढ झालेली असून, त्याचे वर्गीकरण “अ” असे करण्यात आले आहे. सदर “अ” वर्ग महानगरपालिकांसाठी प्रत्येकी ३ अतिरिक्त आयुक्तांची पदे मंजूर आहेत.
- “ब” व “क” वर्ग महानगरपालिकांसाठी अतिरिक्त आयुक्तांची प्रत्येकी २ पदे मंजूर आहेत. मात्र, पिंपरी चिंचवड महानगरपालिकेसाठी अतिरिक्त आयुक्तांची ३ पदे मंजूर आहेत.
- तसेच, “ड” वर्ग महानगरपालिकांसाठी पूर्वीप्रमाणे अतिरिक्त आयुक्तांचे मंजूर असलेले १ पद पुढे सुरु ठेवण्यात येत आहे. तथापि, संदर्भ क्र.८ अन्वये “ड” वर्ग महानगरपालिकांसाठी सन २०११ च्या जनगणनेनुसार ५ लाखांपेक्षा जास्त लोकसंख्या असलेल्या महानगरपालिकांमध्ये अतिरिक्त आयुक्तांची २ पदे मंजूर करण्यात आलेली आहेत.

अतिरिक्त आयुक्त हे पद महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ मधील कलम ३९-अ मधील तरतुदीनुसार निर्माण करण्यात आलेले असून, सदर पदाचे वेतन व अनुषंगिक वित्तीय लाभ हे संबंधित महानगरपालिका निधीमधून अदा करण्यात येतात.

२. अतिरिक्त आयुक्तांची पदे भरण्यासाठी कार्यपद्धती निश्चित करणे :-

“अ” वर्ग महानगरपालिका :-

“अ” वर्ग दर्जाच्या महानगरपालिकेतील पुणे महानगरपालिकेच्या अतिरिक्त आयुक्तांच्या २ पदांवर भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिकारी नियुक्त करण्यात येईल. तसेच, नागपूर महानगरपालिकेच्या अतिरिक्त

आयुक्तांच्या ३ पदांपैकी १ पद भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिकाऱ्यांसाठी व १ पद महाराष्ट्र शहरी प्रशासकीय सेवेतील सह आयुक्त, गट-अ संवर्गातील अधिकारी नियुक्त करण्यात येईल.

तथापि, भारतीय प्रशासन सेवेतील / महाराष्ट्र शहरी प्रशासकीय सेवेतील, सह आयुक्त, गट-अ अधिकारी उपलब्ध न झाल्यास सदर पद राज्य शासनाच्या सेवेतील अधिकाऱ्यांमधून प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येईल.

“अ” वर्ग महानगरपालिकांमधील अतिरिक्त आयुक्तांचे उर्वरित एक पद हे त्या-त्या महानगरपालिकेच्या सेवेतील सुयोग्य अधिकाऱ्यांमधून निवडीने भरण्यात येईल. तथापि, सदर पदावर निवडीने नियुक्तीसाठी महानगरपालिकेच्या सेवेतील सुयोग्य अधिकारी निवडीने उपलब्ध न झाल्यास, सदर पद राज्य शासनाच्या सेवेतील अधिकाऱ्यांमधून प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येईल.

“ब” वर्ग महानगरपालिका:-

“ब” वर्ग महानगरपालिकेतील अतिरिक्त आयुक्तांच्या २ पदांपैकी १ पद व पिंपरी चिंचवड महानगरपालिकेतील अतिरिक्त आयुक्तांच्या ३ पदांपैकी १ पद भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिकाऱ्यांसाठी व १ पद महाराष्ट्र शहरी प्रशासकीय सेवेतील सह आयुक्त, गट-अ संवर्गातील अधिकारी नियुक्त करण्यात येईल.

तथापि, भारतीय प्रशासन सेवेतील / महाराष्ट्र शहरी प्रशासकीय सेवेतील, सह आयुक्त, गट-अ अधिकारी उपलब्ध न झाल्यास सदर पद राज्य शासनाच्या सेवेतील अधिकाऱ्यांमधून प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येईल.

“ब” वर्ग महानगरपालिकांमधील अतिरिक्त आयुक्तांचे उर्वरित एक पद हे त्या-त्या महानगरपालिकेच्या सेवेतील सुयोग्य अधिकाऱ्यांमधून निवडीने भरण्यात येईल. तथापि, सदर पदावर निवडीने नियुक्तीसाठी महानगरपालिकेच्या सेवेतील सुयोग्य अधिकारी निवडीने उपलब्ध न झाल्यास सदर पद राज्य शासनाच्या सेवेतील अधिकाऱ्यांमधून प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येईल.

“क” वर्ग महानगरपालिका:-

“क” वर्ग महानगरपालिकेतील अतिरिक्त आयुक्तांच्या २ पदांपैकी १ पद राज्य शासनाच्या सेवेतील अधिकाऱ्यांमधून प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येईल.

“क” वर्ग महानगरपालिकांमधील अतिरिक्त आयुक्तांचे उर्वरित एक पद हे त्या त्या महानगरपालिकेच्या सेवेतील सुयोग्य अधिकाऱ्यांमधून निवडीने भरण्यात येईल. तथापि, सदर पदावर निवडीने नियुक्तीसाठी महानगरपालिकेच्या सेवेतील सुयोग्य अधिकारी निवडीने उपलब्ध न झाल्यास सदर पद राज्य शासनाच्या सेवेतील अधिकाऱ्यांमधून प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येईल.

“ड” वर्ग महानगरपालिका:-

“ड” वर्ग महानगरपालिकांसाठी सन २०११ च्या जनगणनेनुसार ५ लाखांपेक्षा जास्त लोकसंख्या असलेल्या, सोलापूर, कोल्हापूर, सांगली-मिरज-कुपवाड, अमरावती, मिरा-भाईदर, उल्हासनगर, भिंवडी-

निजामपूर, अकोला, नांदेड-वाघाळा, पनवेल या महानगरपालिकांमध्ये संदर्भ क्र.८ येथील दि.३०.०६.२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये अतिरिक्त आयुक्तांची २ पदे मंजूर करण्यात आली आहेत. सदर मंजूर २ पदांपैकी १ पद हे त्या-त्या महानगरपालिकेच्या सेवेतील सुयोग्य अधिकाऱ्यांमधून निवडीने भरण्यात येईल. तथापि, सदर पदावर निवडीने नियुक्तीसाठी महानगरपालिकेच्या सेवेतील सुयोग्य अधिकारी निवडीने उपलब्ध न झाल्यास, सदर पद राज्य शासनाच्या सेवेतील अधिकाऱ्यांमधून प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येईल.

उर्वरीत “ड” वर्ग महानगरपालिकेमधील १ अतिरिक्त आयुक्ताचे पद हे राज्य शासनाच्या सेवेतील अधिकाऱ्यांमधून प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येईल.

३. “अ”, “ब”, “क” व “ड” वर्ग महानगरपालिकेतील अतिरिक्त आयुक्तांची पदे त्या-त्या महानगरपालिकेच्या अधिकाऱ्यांमधून निवडीने भरण्याबाबतची कार्यपद्धती :-

अतिरिक्त आयुक्त या पदावर निवडीसाठी “अ”, “ब” “क” व “ड” वर्ग महानगरपालिकेतील उपायुक्त व समकक्ष पदांवर कार्यरत असलेल्या अधिकाऱ्यांमधून अत्युत्कृष्ट गुणवत्ता व क्षमता या निकषानुसार सुयोग्य अधिकाऱ्याची निवडीने नियुक्ती करणे शासनास उचित वाटते. त्यादृष्टीने, संदर्भ क्र. ५, ६ व ७ येथील शासन निर्णयातील संबंधित तरतुदीमध्ये सुधारणा करण्यात येत आहे. तसेच, सामान्य प्रशासन विभाग, शासन निर्णय दि.२४.०७.२०२५ अन्वये बिगर राज्य नागरी सेवेतून भारतीय प्रशासन सेवेमध्ये निवडीने नियुक्तीच्या शिफारशीसाठी पात्रता निकष (Benchmark Criteria) विहित करण्यात आले आहेत. त्याच धर्तीवर “अ”, “ब”, “क” व “ड” वर्ग महानगरपालिकेच्या सेवेतील अधिकाऱ्यांमधून अतिरिक्त आयुक्त पदावर नियुक्तीसाठी पात्रता निकष व कार्यपद्धती विहित करण्यात येत आहेत.

(अ) निवडीने नियुक्तीसाठी विचारात घ्यावयाच्या अधिका-यांची पात्रता निकष खालीलप्रमाणे:-

- महानगरपालिकेच्या सेवेत महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियमातील कलम ४५ नुसार (मुख्य लेखापरीक्षक व नगर सचिव वगळून) वैधानिक पदावरील अधिकारी असावा व निवडसूचीच्या वर्षाच्या दिनांक ०१ जानेवारी रोजी त्या पदावर किमान १५ वर्षे सेवा झालेला असावा. तथापि, उपायुक्त पदावरील अधिकाऱ्याची सहाय्यक आयुक्त व उपायुक्त या पदावरील एकूण सेवा १५ वर्षे इतकी झालेली असावी.
- महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियमाच्या कलम ४५ नुसार अधिकारी उपलब्ध न झाल्यास महानगरपालिकेतील उपायुक्त समकक्ष किंवा वरिष्ठ वेतनश्रेणीतील विभागप्रमुख म्हणून निवडसूचीच्या वर्षाच्या दिनांक ०१ जानेवारी रोजी किमान १५ वर्षे सेवा झालेला असावा.
- विचारक्षेत्रातील अधिकारी हा किमान पदवीधर असावा. तसेच, सदर विचारक्षेत्रातील अधिकाऱ्यांने कार्यरत पदासाठीची महानगरपालिका सेवा प्रवेश नियमानुसार विहित केलेली असल्यास, सदर विभागीय परीक्षा उत्तीर्ण असणे आवश्यक आहे व संगणक अर्हता (MS-CIT), मराठी-हिंदी भाषा उत्तीर्ण असणे देखील आवश्यक आहे. सदर अधिकारी यांनी त्या पदावरील स्थायित्व प्रमाणपत्र धारण केलेले असावे.

- विचार क्षेत्रातील अधिकाऱ्यांपैकी ज्या अधिकाऱ्यांच्या मागील १० वर्षांचे गोपनीय अभिलेखांपैकी किमान ९ गोपनीय अभिलेख अत्युत्कृष्ट दर्जाचे आहेत अशा अधिकाऱ्यांमधून त्यांचा सेवा कालावधी (Length of Service) विचारात घेऊन, निवडसूची तयार करण्यात यावी.
 - उक्त अधिकाऱ्यांच्या मागील १० वर्षांपैकी किमान ९ वर्षांचे गोपनीय अहवाल “अत्युत्कृष्ट” (अ+) असणे आवश्यक राहील. उर्वरित १ गोपनीय अहवालाची प्रतवारी “उत्कृष्ट” (अ) अथवा “चांगला” (ब) असल्यास हरकत नाही. अशा अधिकाऱ्यांची यादी प्रथम तयार करण्यात यावी.
 - विचारक्षेत्रातील अधिकाऱ्यांचा उपायुक्त किंवा समकक्ष पदांवरील सेवा कालावधीचे वर्ष विचारात घेऊन उतरत्या क्रमाने तयार करण्यात यावे.
- यादीतील ज्या अधिकाऱ्यांचा सेवा कालावधी सारखा असेल त्यांच्याप्रकरणी संबंधित अधिकाऱ्याचे वय विचारात घेऊन उतरत्या क्रमाने यादी तयार करण्यात यावी.
- ज्या अधिकाऱ्यांविरुद्ध विभागीय चौकशी/ दक्षता/ फौजदारी कार्यवाही विषयक प्रकरणे प्रलंबित/ प्रस्तावित आहेत अशा अधिकाऱ्यांची ते जरी वर नमूद केलेली पात्रता धारण करीत असले तरीही शिफारस करण्यात येऊ नये.
- उपरोक्तप्रमाणे निकष पुर्ण करणाऱ्या अधिकाऱ्यांमधून निवडीच्या वेळी प्राथम्याचा क्रम हा प्रशासकीय सेवा तदनंतर तांत्रिक व लेखा सेवा यामधील अधिकारी असा राहील.

(ब) अतिरिक्त आयुक्त पदावर निवडीने नियुक्तीसाठी अवलंबवयाची कार्यपद्धती:-

- वर नमूद पात्रता धारण करणाऱ्या अधिकाऱ्यांच्या नावाचा प्रस्ताव सोबत जोडलेल्या प्रपत्रात भरून संबंधित महानगरपालिका आयुक्तांनी त्यात नमूद अनुषंगिक कागदपत्रांसह शासनास सादर करावा.
- सदर प्रस्ताव विचारात घेण्यासाठी पुढीलप्रमाणे निवड समिती गठीत करण्यात येत आहे.

१) अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव (नवि-२)	अध्यक्ष
२) आयुक्त तथा संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय	सदस्य
३) समिती अध्यक्षांनी निर्देशित केलेला महानगरपालिका आयुक्त	सदस्य
४) संबंधित महानगरपालिका आयुक्त	सदस्य
५) सह सचिव/ उप सचिव, नगर विकास विभाग (संबंधित)	सदस्य
६) अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, नगर विकास विभाग (संबंधित)	सदस्य सचिव

निवड समितीमार्फत प्राप्त शिफारशींची छाननी करून सुयोग्य अशा व्यक्तीची अतिरिक्त आयुक्त म्हणून निवडीने नियुक्त करावयाच्या अधिकाऱ्यांची शिफारस शासनास करण्यात येईल.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०२६०२१६१७३२५५८०२५ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सहपत्र:-अ व ब

(प्रियांका कुलकर्णी-छापवाले)
शासनाच्या उप सचिव

प्रतः-

१. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानपरिषद, विधानमंडळ, मुंबई.
२. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा, विधानमंडळ, मुंबई.
३. मा.विधानसभा/ मा.विधानपरिषद, सदस्य (सर्व)
४. मा.राज्यपाल महोदयांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
५. मा.मुख्यमंत्री महोदयांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा.उप मुख्यमंत्री (नवि) महोदयांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. मा.राज्यमंत्री (नवि) महोदयांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
८. मा.मुख्य सचिव महोदयांचे सह सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
९. अपर मुख्य सचिव (सेवा), सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१०. अपर मुख्य सचिव (नवि-२), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
११. आयुक्त तथा संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
१२. विभागीय आयुक्त तथा प्रादेशिक संचालक (सर्व)
१३. जिल्हाधिकारी (सर्व)
१४. सर्व आयुक्त, महानगरपालिका (बृहन्मुंबई वगळून).
१५. सह / उप सचिव, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१६. निवडनस्ती (नवि-१४)

(शासन निर्णय क्र.एमसीओ-२०१४/प्र.क्र.८२/नवि-१४, दि.१६.०२.२०२६ रोजीचे सहपत्र-अ व ब)

सहपत्र-अ

अ.क्र.	विभागाचे नाव	अधिकाऱ्याचे नाव	जन्म दिनांक	शैक्षणिक पात्रता	मनपातील प्रथम नियुक्ती दिनांक व मनपामध्ये झालेली एकुण सेवा	ज्या दिनांकापासून उपायुक्त समकक्ष पद धारण करीत आहे तो दिनांक व त्या पदावर कार्यरत वर्ष	सदर अधिकाऱ्याविरुद्ध विभागीय चौकशी / न्यायालयीन चौकशी फौजदारी प्रकरण सुरु आहे किंवा कसे?	सेवा प्रवेश नियमानुसार धारण पदाची विभागीय परीक्षा, मराठी व हिंदी भाषा, संगणक अर्हता उत्तीर्ण असल्याचे आदेश.	जात प्रवर्ग व जात वैधता प्रमाणपत्र	मनपा सेवेत स्थायी झाल्याचा दिनांक	मागील वर्षाचे मत्ता व दायित्व	गोपनीय अहवालात प्रतिकूल शेरे लिहीले असल्यास ते वर्ष
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३

सहपत्र-ब

गोपनीय अहवालाची प्रतवारी